

6. Proméo-formation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.promeo-formation.fr/presentation-formation-continue/methodes-pedagogiques/>
7. Концепція реформування системи підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад від 28 листопада 2011р № 1198 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1198-2011-%D1%80>

УДК 371.315 784

ДІАГНОСТИЧНО-ПРОГНОЗУВАЛЬНИЙ ЕТАП ПРОЦЕСУ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО АКТОРА

Гринь Л.О., к. пед. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті розглянуто діагностично - прогнозувальний етап структурно-функціональної моделі процесу вокальної підготовки майбутніх акторів. Автором наголошується, що під час цього етапу студент оволодіває конкретними специфічно-професійними знаннями та навичками, викладач складає індивідуальний план розвитку вокального голосу та формування вокальної майстерності на кожного студента окремо.

Ключові слова: діагностика, вокальний потенціал, звукоутворення, співоче дихання, вправа-вокаліз.

Гринь Л.О. ДИАГНОСТИЧЕСКИ-ПРОГНОЗИРУЕМЫЙ ЭТАП ПРОЦЕССА ВОКАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО АКТЕРА / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье рассмотрен диагностически - прогнозируемый этап структурно-функциональной модели процесса вокальной подготовки будущего актера. Автором подчеркивается, что во время этого этапа студент овладевает конкретными специфически-профессиональными знаниями и навыками, преподаватель составляет индивидуальный план развития вокального голоса и формирования вокального мастерства на каждого студента отдельно.

Ключевые слова: диагностика, вокальный потенциал, звукообразование, певческое дыхание, упражнение-вокализ.

Grin' L.O. DIAGNOSTICHNO-PROGNOZUVAL'NIY THE STAGE TO THE PROCESS OF VOCAL PREPARATION OF FUTURE ACTOR / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article is actual for consideration in a scientific sphere. The diagnostichno-prognozuval'niy stage is considered in the article structurally functional models preparation of future actors. It is marked an author, that during this stage a student seizes concrete specifically professional by knowledges and skills, a teacher makes the individual plan of development of vocal voice and forming of vocal trade on every student separately.

Key words: diagnostics, vocal potential, zvukoutvorenniya, singing breathing, exercise-vocalise.

Сучасні тенденції в дослідженнях вокальної підготовки майбутніх спеціалістів спрямовані на вдосконалення змісту вокального навчання у виші та застосування системного підходу до навчально-виховного процесу, зокрема, розроблення цілісного системно-методичного комплексу. Методичний досвід педагогів-практиків акумулюється в пошукову творчість і здатний завдяки професійній інтуїції стати основною рушійною силою прогресу в освітній сфері діяльності, що відображено в теоретичних дослідженнях.

Формування вокальної майстерності майбутнього фахівця до застосування вокального мистецтва в професійній діяльності актора-вокаліста – це, перш за все, навчальний процес, який будовався на основі педагогічних умов використання вокального мистецтва у професійній підготовці актора музично-драматичного театру та поетапної реалізації структурно-функціональної моделі вокальної підготовки, до якої увійшли такі етапи: I етап – діагностично-прогнозувальний (I семестр 1-го курсу), II етап – базовий (з 2-го по 4-й курси), III етап – усвідомлено-реалізаційний (4–5-й курси). Тому,

метою нашої статті є детальний розгляд діагностично-прогнозувального етапу моделі процесу вокальної підготовки майбутніх акторів.

Діагностично-прогнозувальний етап підготовки майбутніх акторів реалізовувався на I-му курсі навчання протягом I семестру. Основним його завданням стало визначення вокального потенціалу студента, його музичних та художньо-виконавських здібностей та можливостей, рівень вокальних вмінь та навичок, а також зацікавлення студентів у здобутті професії актора-співака.

Діагностичний аналіз, який здійснював педагог-вокаліст на I етапі навчальної роботи зі студентом, стосується передусім: наявності в студента наукових знань про співочий процес як художнє, біофізичне та фізіологічне явище; рівня розвитку музично-вокального слуху, що спирається на взаємодію слухових, м'язових та акустичних аналізаторів; рівня індивідуальної вокально-виконавської майстерності; рівня кваліфікованої орієнтації у “вокальному” матеріалі – вокальному репертуарі, в обсязі тезаурусу з вокального мистецтва. Це допомагало викладачеві з'ясувати реальний стан готовності студента до вокального навчання; конкретних вокально-музичних здібностей студента.

При початковому ознайомленні з голосом студента, крім визначення типу та якостей голосу, було також з'ясовано його музичний та вокальний потенціал. З цією метою викладач визначав, чи володіє студент вокально-технічним “інстинктом” (повторення нескладної мелодії на слух), якою мірою проявляється в нього вокально-технічна гнучкість голосового апарату для практичного виконання тих чи інших поставлених перед ним завдань щодо рухливості голосу, зміни сили звуку, широкої наспівності, а також інтенсивність реакцій студента на гармонічні, мелодичні й ритмічні особливості музики. Подібні реакції проявляються шляхом запам'ятовування нескладної мелодії з тією або іншою швидкістю й точністю, відтворення голосом різних за ступенем складності мелодійних і ритмічних послідовностей і сполучень, виявлення вміння глибоко та вдумливо слухати й відчувати музику, з хорошим смаком виконувати її, виявляючи розуміння її суті. Для цього ми використовували вправи для розвитку ритмічно-слухової пам'яті.

Водночас із розв'язанням цього завдання визначався рівень вокально-виконавських даних студента, зокрема, ступінь його музичальності, внутрішньої чуйності, темпераменту, осмисленості, грамотності фразування мелодії. Таке визначення вокально-виконавських даних може бути й засобом перевірки музичного слуху, пам'яті, ритму. Для цього ми пропонували студенту заспівати улюблену пісню або той репертуар, що був підготовлений ним до вступних іспитів. Також це були дитячі пісні або пісні з мультфільмів. Останні давали можливість студенту почувати себе вільно, без напруження та розкрити свої потенційні можливості – характер, емоції, вміння поводитись тощо.

Протягом I семестру, на підставі діагностичного прогнозування, складався індивідуальний план розвитку вокального голосу та формування вокальної майстерності на кожного студента окремо. За цим планом студенти також оволодівали загальнопрофесійними знаннями щодо особливостей вокальної підготовки актора, сутності процесу розвитку співочого голосу як професійного інструмента актора-вокаліста. Здобуття цих знань відбувалося в процесі вивчення таких дисциплін: “Вокал”, “Музична грамота”, “Гра на музичному інструменті”, “Сценічна мова”, “Акторська майстерність”.

Відповідно до педагогічних умов на I етапі викладач з вокалу ставив перед собою такі завдання, як: організація навчального творчого середовища на занятті з вокалу, створення конструктивних взаємовідносин “викладач ↔ студент”; встановлення рівня музичних та вокальних здібностей (музичного слуху, музичної пам'яті, метроритму, вміння правильно інтонувати мелодію, визначення співочого діапазону, типу вокального голосу), а також недоліків співочого голосу з подальшим з'ясуванням їх

причин і методів усунення. Ці завдання дають можливість реалізувати такі педагогічні умови: організація навчального творчого середовища, створення позитивного психологічного мікроклімату та використання алгоритмів формування вокально-технічних навичок студента.

Під час діагностично-прогнозувального етапу майбутні фахівці оволоділи такими специфічно-професійними знаннями: основи музичної грамоти, насамперед, особливості нотного запису та способи його відтворення (не всі студенти-актори при вступі до вишу мають музичну освіту); жанри вокальної музики, класифікація вокальних голосів (типи, види, діапазони); основні музично-теоретичні поняття, засоби виразності (динамічні відтінки, темпи, характер звуковедення), вплив засобів виразності на розкриття художнього образу вокального твору, гігієна та профілактика захворювань співоного апарату. На цьому етапі у студентів були сформовані такі вміння: інтонаційно правильне (на слух) виконання вокальних вправ, вокалізів, пісень; уміння сольфеджувати (співати по нотах) вокальні вправи, вокалізи, нескладні вокальні твори; визначення на слух інтервалів, ладів, тризвуків з оберненнями; оволодіння простими вокально-технічними навичками: вокальне дихання, атака звуку, характер звуковедення *legato*; застосовування чіткої дикції; здійснення самостійної вокальної підготовки на основі самоаналізу, самоорганізації, самоконтролю, самооцінювання.

Діагностично-прогнозувальний етап підготовки майбутніх акторів-вокалістів передбачав розвиток таких професійних і особистісних якостей: професійно-вокальних – вокального діапазону, тембру, регістрів, формування вібрато; особистісних – мобільність мислення, креативність, розвиток емпатії, потреби в пізнанні; рефлексія (позитивне самоставлення, прагнення до самооцінювання).

Використання відповідних форм і методів цього етапу спрямовувало студентів до оволодіння вокальною майстерністю. Це, насамперед, такі форми, як індивідуальне заняття, лекція, практичне заняття та методи (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний). А також, на діагностично-прогнозувальному етапі ми використовували методи прямого впливу на “м’язові установки” – запам’ятовування роботи м’язів: процесу дихання, роботи артикуляційного апарату, свободи шиї, координаційні відчуття слуху та співоного голосу (інтонація).

Формування вокальної майстерності ми розпочали із застосування такого традиційного методу, як бесіди на теми “Роль і місце вокального мистецтва у професійній діяльності актора музично-драматичного театру” і “Необхідність володіння вокально-технічними навичками актором-вокалістом”. Організація бесід передбачала, у свою чергу, розкриття викладачем змісту поняття “актор-вокаліст”, потенціалу професії актора-вокаліста, його функцій у роботі музично-драматичного театру та виявлення наявності в студентів знань про майбутню діяльність. Студенти давали відповіді за методом анкетування на такі питання: “Вокальний голос актора – це...”, “Що є складним у співі для актора?”, “Що я відчуваю під час власного співу на сцені?”. Під час бесіди їм запропонували визначити індивідуальні професійно значущі риси та якості, якими повинен володіти сучасний актор-вокаліст, після чого, з допомогою викладача, була складена професіограма “Якісні характеристики вокального голосу майбутнього актора”. Під час колективного обговорення розкрито зміст означених рис, визначено їх вагомність у структурі особистих якостей професіонала у сфері музичного театру.

У результаті аналізу й узагальнення науково-методичної літератури з проблем методики викладання вокалу ми визначили, що сучасна вокальна педагогіка ґрунтується на таких основних положеннях: змішаному типі дихання (нижньореберному діафрагматичному); природному положенні гортані при співі; вирівнюванні регістрового звучання голосу; прикритому звучанні верхнього регістру голосу; наявності в голосі високої та низької співацьких формант; розвиненості співацького вібрато; нейтралізації звучання голосних. Виходячи з цього, формування

вокального голосу майбутнього актора ми розпочинали з формування вокального дихання.

На першому етапі під час формування та розвитку співочого дихання студентам запропоновувалися такі поради:

- 1) набравши повітря у легені, потрібно на мить затримати його. Якщо цього не дотримуватись, а розпочинати спів безпосередньо після закінчення вдиху, то з початком співу витрачається зайва кількість повітря, звук втрачає “металеве” забарвлення, крім того, під час співу чути шум повітря;
- 2) якщо із закінченням музичної фрази в легенях залишається запас повітря, його потрібно випустити поступово;
- 3) під час співу нот однакової тривалості кількість витраченого повітря повинна бути однаковою, незалежно від того, якою є висота звуку, оскільки вона залежить від ступеня навантаження голосових м'язів та від ступеня звуження голосової щілини, а не від сили та кількості видихуваного повітря;
- 4) вдих слід робити заздалегідь, а не в останню мить перед співом;
- 5) тип дихання для жінок повинен бути діафрагматичний, а для чоловіків – грудним.

На перших заняттях з вокалу студент не може розрахувати певної кількості повітря, необхідної для конкретного вокального завдання, ступеня змикання голосових складок, насиченості видиху, положення ротової порожнини. У процесі роботи (навчання) студент-співак досить швидко звільнявся від зайвих напружень, навички ставали більш досконалими. Подальший розвиток вокальних навичок був пов'язаний з виробленням певних координаційних співвідношень у роботі м'язів голосового апарату.

Правильне володіння співочим диханням сприяє появі перших вокальних звуків, тобто, початку співу – атаки звуку. У цьому процесі, перш за все, бере участь артикуляційний апарат (губи, зуби, язик, тверде та м'яке піднебіння, гортань, голосові складки). Дуже важливий момент – це вільне положення порожнини рота та всього артикуляційного апарату. Тому важливим фактором початку співу була робота над усвідомленням актором-співачом появи вокального звуку, яке тісно пов'язане з інтонацією співу, або координацією органів слуху та голосу. Студент навчався чітко уявляти собі висоту звучання певного звуку, після того як викладач продемонструє певний звук (власним виконанням або на фортепіано). Під час співу звук формується в резонаторах. Наявність конкретних резонаторів залежить від особистого діапазону голосу, який на початку занять може бути одним, а після закінчення – іншим, більш розвиненим.

Під час формування перших вокальних звуків та певного впливу на роботу голосоутворювальних органів, викладач через усі органи чуттів студента (зір, органи нюху, смаку, дотику, слух) звертався до процесу його образного уявлення та життєвих асоціацій: “Уяви собі, що ти вдихаєш аромат квітки”, “Як би ти заколисував дитину, наспівуючи закритим ротом колискову пісню?”, “Уяви, що кладеш звук все вище та вище: на наступну сходинку, поверх”.

Головним механізмом роботи на діагностично-прогностувальному етапі було застосування самоконтролю та самоаналізу у формуванні м'язової рефлексорної пам'яті через запропоновані навчальні вокальні вправи. Усі дефекти співу, як правило, мають набутий характер, пов'язаний з неправильним звукотворенням (крім вродженої патології). Тому початковий етап вокальних вправ передбачав прийом релаксації для можливості виконання наступного конкретного завдання. У “вокальній педагогіці” такі вправи трансформуються в навчальну одиницю, спрямовану на звільнення голосоутворювальної системи від напруження, скутості та будь-яких інших перешкод, що заважають природі звукоутворення. Вони успішно використовувалися педагогами-вокалістами в практиці формування голосу.

Методика викладання занять базувалася на принципі професійної спрямованості формування вокального голосу, насамперед, рівночасності розвитку всіх якостей вокального голосу актора. З метою формування співочого дихання використовувалися вправи для народження вільного звучання з додаванням озвучування голосних і приголосних. Коли знайдено “центр” голосу та досягнута свобода фонаційних шляхів, тобто голосовий апарат підготовлений до майбутнього розвитку, розпочиналася робота над діапазоном, силою голосу, інтонацією, темпоритмом мови. Цей процес ми здійснювали із застосуванням невеликих вправ-розспівок.

Наступним кроком на шляху формування вокального голосу, як складника вокальної майстерності, було використання на перших двох курсах співу *вокалізів*. Вокаліз – це музичний твір для голосу без тексту від 16 до 32 тактів, який написаний з метою відпрацювання певних вокально-технічних навичок або для концертного виконання. Навчальні вокалізи застосовувалися як важливий перехідний матеріал від вправ до творів із текстом. Відсутність слова давала можливість зосередити увагу студента на музичній виразності вокального твору. Наявність тих чи інших вокально-технічних елементів дала змогу вибрати вокалізи відповідно до тих завдань, які стоять перед ним. Виконання вокалізів містило в собі декілька завдань, завдяки яким виконавець поступово вивчав процес формування вокального звуку, а саме:

- розвивав координацію голосу та органів слуху;
- закріплював вокальну інтонацію;
- розвивав вокальне дихання;
- відбувався процес звукобудування;
- збільшувався та закріплювався вокальний діапазон;
- розвивалося усвідомлення музичної фрази тощо.

Розучування вокалізів проводилося з називанням нот (сольфеджіо), для того, щоб виконавець запам'ятовував не тільки мелодію “на слух”, а й розумів, що він співає, тобто як звучить певний звук. Практично перевірено, що коли студент вивчає той чи інший твір сольфеджіо (вокаліз, пісню, романс), то в нього активно працює та розвивається пам'ять: зорова, інтонаційна (слухова), м'язова, артикуляційна. У цьому випадку м'язова та артикуляційна пам'яті поєднані між собою та мають функцію внутрішнього (гортанного) відчуття. Наприклад, викладач пояснював та показував (співом), як потрібно виконувати звук “ре” другої октави – уявити собі, як звучить цей звук, прослухавши його на інструменті, подвійно сказати приголосну “р-р”, відкрити верхні зуби (зробити посмішку). Все це звичайно зрозумілі прийоми для виконання, але в кожного студента різна фізіологія та всі ці процеси (внутрішні відчуття) проходили по-різному.

Протягом усього діагностично-прогностувального етапу студент показував свою самостійну роботу, долаючи певні труднощі під час виконання вокалізу: чисте інтонування інтервалів, правильне вимовляння назв нот. Після цього ми рекомендували виконувати цей вокаліз на певні склади – “зо”, “зі”, “ро”, “за”. Саме ці склади дуже добре допомагають сформувати вокальний звук – приголосна “з” дзвінка, і саме вона “виводить звук наперед”; голосна “о” робить звук об'ємним, голосна “і” робить звук дуже зібраним, вузьким. Для деяких студентів застосовувалися склади з приголосною “з” (як правило, це жіночі голоси), для інших з приголосною “р” (якщо не має вади виконання цієї приголосної) – частіше це чоловічі голоси (баритони). Для високих голосів, як жіночих, так і чоловічих, застосовувалися склад “зі” для виконання вокалізів.

Отже, освоюючи нові вправи, студенти постійно поверталися до старих, адже навички звучання – це складний комплекс умовних рефлексів, які утворюються шляхом повторних сполучень умовних сигналів з відповідними реакціями організму. Під час занять студенти постійно відпрацьовували вправи, змінюючи їх та знаходячи різні

м'язові пристосування. Засвоївши ці найпростіші вправи, студенти переходили до вивчення вправ на “зв'язування” різних нот, тобто до співу різних інтервалів та гам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : Підручник / В.Г.Антонюк. – К.: ЗАТ „Віпол”, 2007. – 174с.
2. Антонюк В.Г. Традиції української вокальної школи. Микола Кондратюк : наукове дослідження / Валентина Геніївна Антонюк. – К. : Українська ідея, 1998. – 148 с.
3. Безбородова Л.А., Алиев Ю.Б. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях : Уч.пособие для студ. муз. фак. педвузов / Л.А. Безбородова, Ю.Б. Алиев. – М. : Академия, 2002. – 413с.
4. Гребенюк Н.С. Формування вокально-виконавських навичок та роль між особистісного спілкування у класі сольного співу : Дис.. канд. мистецтвознавства: 17.00.02. Київська держ. Консерваторія ім. П.І.Чайковського. – К. : 1994. – 179с.
5. Диагностика познавательных способностей : сб. статей. – М. : Музгиз, 1986. – 150 с.
6. Дубовицкая Т.Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов / Т.Д. Дубовицкая // Психологическая наука и образование. – 2004. – № 2. – С. 82–86.
7. Жишкович М. Основи вокально-педагогічних навиків : Методичні поради для студентів вокальних факультетів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації / Мирослава Жишкович. – Л., 2007. – 43 с.
8. Крюкова В. В. Музыкальная педагогика / В. В. Крюкова. – Ростов н/Д : Фенікс, 2002. – 288 с.

УДК 378.016:811.111:028

ОВОЛОДІННЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ АНГЛОМОВНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ У ЧИТАННІ В ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Задорожна І.П., д. пед. н., доцент

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

У статті обґрунтовано методику організації самостійної роботи майбутніх учителів для оволодіння англомовною компетентністю в читанні, проаналізовано види читання, запропоновано організаційні форми самостійного читання, проаналізовано типи текстів, запропоновано типи вправ для самостійного читання, визначено особливості організації самостійної роботи з оволодіння майбутніми вчителями англомовною компетентністю в читанні на різних курсах.

Ключові слова: англійська мова, компетентність, майбутні вчителі, самостійна робота, читання.

Задорожная И. П. ОВЛАДЕНИЕ БУДУЩИМИ УЧИТЕЛЯМИ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТЬЮ В ЧТЕНИИ В ПРОЦЕССЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ / Тернопольский национальный педагогический университет им. В. Гнатюка, Украина.

В статье обоснована методика организации самостоятельной работы будущих учителей по овладению англоязычной компетентностью в чтении, проанализированы виды чтения, определены организационные формы самостоятельного чтения, проанализированы типы текстов, предложены типы упражнений для самостоятельного чтения, определены особенности организации самостоятельной работы по овладению будущими учителями англоязычной компетентностью в чтении на разных курсах.

Ключевые слова: английский язык, будущие учителя, компетентность, самостоятельная работа, чтение.